

ŞÂKİR AĞA (1779-1840)

Türk müzikisi bestekârı, hânende.

Kırım'dan göç eden Tatar Osmanoğlu ailesinden olup asıl adı İzzet Şâkir'dir. Hızır İlyas Ağa'nın *Târîh-i Enderûn*'undaki ifadesine göre Köprü (günümüzde Vezir-köprü) kasabasında, torunu Musâhibzâde Celâl'in naklettiğine göre ise İstanbul'da Zeyrek civarındaki Haydar mahallesinde doğdu. Babası Hayriye tüccarlarından Ahmed Emin Ağa'dır. Küçük yaşta annesini kaybedince teyzesi (bazı kayıtlarda halası) tarafından büyütüldü. On iki yaşında Enderûn-i Hümâyûn'a alındı. Burada hazine kethüdâsı Sâlih Bey'in dairesinde yetişti. IV. Mustafa'nın kısa padişahlık döneminde saraydan ayrıldı. II. Mahmud'un tahta çıkışı üzerine tekrar saraya döndü ve Enderun'da Hazine Odası çalışanları arasında yer aldı. Bu sırada artık yetişkin bir müzikşinas olan Şâkir Ağa bir süre sonra müsâhib-i şehriyârlîğe, 15 Safer 1235 (3 Aralık 1819) tarihinde müezzinbaşılığa getirildi. Burada iken 1828'de beklediği sultan imamlığı görevine getirilmeyince istifa ederek saraydan ayrıldı ve kendisine hâcegânlik pâyesi verildi. Bir süre vergi tahsildarlığı yaptı. Ardından Maçka'da Valide Çeşmesi meydanındaki evine çekilip hayatının son yıllarını müzik meraklılarına eser meşketmekle geçirdi. Hayri Yenigün kaynak göstermeden onun son görevinin ke-reste gümrükçülüğü olduğunu söyler. Bir ara hacca giden Şâkir Ağa vefatında Eyüp Sultan Camii mihrabının önüne defnedildi. Torunu Musâhibzâde Celâl 1914'te mezar taşını aradığını, fakat bulamadığını ifade etmiştir. Ünlü hânende ve bestekâr Kemânî Mustafa Ağa, Şâkir Ağa'nın kardeşidir.

Şâkir Ağa, renkli ve parlak sesiyle dönemin meşhur hânendeleri arasında şöhret bulmasının yanı sıra bestelediği eserlerle de bu sahadaki bilgisini ortaya koymuştur. Keman dersleriyle başlayan ilk müzik çalışmalarına babasının bir ara karşı çıkmasına rağmen sonraları Enderun'da devam etmiş, ilk müzik bilgilerini burada hânende Başçavuş Mustafa Efendi'den almıştır. Hocaları arasında Hamâmîzâde İsmâil Dede'nin bulunduğu Enderun'daki bu öğrenimi sonunda iyi bir hânende, tamburî ve kemanî olarak yetiştirilmiştir. İsmâil Dede Efendi ile zaman zaman müzik konusunda rekabet etmekten kaçınmayan, dönemlerinde yaşadığı padişahlardan büyük iltifat gören Şâkir Ağa sarayda kaldığı

müddetçe padişahların yaptığı gezintilere, küme fasıllarına sesi ve eserleriyle katılmış, bu müzik meclislerinin vazgeçilmez sanatkârları arasında yer almıştır. Müezzinbaşı olduktan sonra Kadir geceleri onu dinlemek için Ayasofya Camii'nde büyük kalabalıkların oluştuğu kaynaklarda anlatılır. III. Selim'in Şâkir Ağa'yı takdir ettiği ve okuyuşunu çok beğendiği söylenir. Müsiki'deki en parlak dönemi II. Mahmud devri olup 1812'de bizzat tertip ettiği ferahnâk makamından İsmâil Dede Efendi ile ortaklaşa bir fasıl oluşturmuştur. Bu fasılın kâr, birinci beste ve yürük semâisi Şâkir Ağa'ya, ikinci beste ve ağır semâisi İsmâil Dede Efendi'ye aittir. Ta'lik hattında usta olan ve bazı şiirler kaleme alan Şâkir Ağa'nın ilâhi, kâr, beste, semâi ve şarkı formlarında yetmiş üç eseri tesbit edilmiş olup bunlardan altmış sekizi şarkıdır (Öztuna, II, 330-331). Klasik tavrın benimsendiği görülen, şekil ve üslûp bakımından III. Selim'in etkisinde kalan eserlerinde sanat değeri yüksek melodik cümlelerle ifade edilen ince bir duygu sezilir. Tanbûrî Mustafa Çavuş dışında Hacı Ârif Bey'den önce gelen şarkı bestekârlarının en büyüklerinden biri kabul edilen Şâkir Ağa'nın ferahnâk makamındaki eserleri ve özellikle, "Bir dilbere dil düştü ki mahbûb-i dilimdir" mısrayla başlayan ferahnâk yürük semâisi klasik Türk müzikisi repertuarının en karakteristik bestelerindendir. Ayrıca yürük aksak usulünde, "Görmedim sen gibi yâr" mısrayla başlayan bayatî-araban, devri revân usulünde, "Sabâh olmuş tan yerleri atıyor" ve düyek usulünde, "Gül mevsimidir seyredelim bahârı" mısralarıyla başlayan mâhur, aksak usulünde, "Evel benim nazlı yârim severim kimseler bilmez" mısrayla başlayan müstear, düyek usulünde, "Her telden ol meh çalmıyor" ve ağır aksak usulünde, "Mûy-i jüfîdem oluptur serde anka lânesi" mısrayla başlayan rast, semâi usulünde, "Gelmiş değil böyle perî"

mısrayla başlayan sabâ, Türk aksağı usulünde, "Bu ettiğin düşmez sana" mısrayla başlayan sabâ-zemzeme şarkılarıyla, sofyan usulünde, "Olmayacak senden atâ kul n'eyesin yâ rabbenâ" mısrayla başlayan sabâ ilâhisi günümüzde sıkça icra edilen eserlerinden bazılarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hızır İlyas, *Târîh-i Enderûn*, İstanbul 1276, s. 74, 178-179, 336, 456-457; Tayyârzâde Atâ, *Târîh*, İstanbul 1293, IV, 305-306; V, 364-365; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1933, I, 57; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 402; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 267-268; Bakî Süha Ediboğlu, *Ünlü Türk Bestekârları*, İstanbul 1962, s. 69-78; Haydar Sanal, *Mehter Musikisi*, İstanbul 1964, s. 284; Ali Rıza Bey, *Bir Zamanlar İstanbul* (haz. Niyazi Ahmet Banoğlu), İstanbul, ts. (Tercüman 1001 Temel Eser), s. 274; Sadun Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekârı*, İstanbul 1993, s. 110-115; Erol Sayan, "Dede Efendi, Şâkir Ağa ve Ferahnâk Olayı", *I. Balıkesir Türk Müziği Sempozyumu: 19-21 Aralık 1997*, Balıkesir 1998, s. 159-166; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, I, 527-530, 537; Ruşen Ferit Kam, "Müezzinbaşı Şâkir Ağa", *Radio*, sy. 58, Ankara 1946, s. 3; Emin Ongan, "Ebedileşen Dehaleminiz: Şâkir Ağa", *TMD*, sy. 3 (1948), s. 8, 15, 20; Hayri Yenigün, "Klasik Türk Musikisi Bestekârları: Şâkir Ağa", *MM*, sy. 123 (1958), s. 85-86; sy. 124, s. 109, 120; Öztuna, *BTMA*, II, 329-331; Mehmet Güntekin, "Şâkir Ağa", *DBİst.A*, VII, 132.

NURİ ÖZCAN

ŞÂKİR EFENDİ

(bk. MEHMED ŞÂKİR EFENDİ).

ŞÂKİR PAŞA (1838-1899)

Osmanlı devlet adamı, müşir.

30 Mayıs 1838'de İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ahmed Şâkir olup Bozulus aşiretinden Bozok âyanı Çapanoğlu ailesine mensuptur. Babası Yozgatlı Çapanzâde Ömer Hülûsi Efendi, ağabeyi Yeni Osmanlılar Cemiyeti üyesi, ilk gazetecilerden, Postahâne-i Âmire nâzırı ve Atina ortaelçisi Çapanzâde Âgâh Efendi'dir. İlk ve orta öğreniminden sonra Mekteb-i Fünûn-ı Harbiyye'den mezun oldu (1856). Mülâzım rütbesiyle Mirlivâ Nusret Paşa'nın maiyetinde Köstence'deki İskân-ı Muhâcirin Komisyonu'nda görevlendirildi. Ardından Nusret Paşa'nın muavinliğine getirildi ve Vidin'deki muhacir iskânı ile arazi düzenlemesi için kurulan komisyonla katıldı (3 Kasım 1863). Tuna vilâyetinin teşkilinden (1861) sonra buraya taşınan komisyonla birlikte vilâyetin merkezi Rusçuk'a geldi. Rusçuk'

Şâkir Ağa'nın
Eyüp'teki
mezarı